

ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมือง
ของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

นางสาวกฤษณี พิทักษ์ชัยธรรม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-577-976-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016456

T 10205750

RELATIONSHIP BETWEEN INDUSTRIAL EXPANSION AND URBANIZATION
OF SAMUT PRAKAN MUNICIPALITY

Miss Krisanee Pitakchaithum

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Geography
Graduate School
Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-976-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะ
ความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

โดย

นางสาวกฤษณี พิทักษ์ชัยธรรม

ภาควิชา

ภูมิศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....*ว.ภ.ภ.*.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....*ว.ภ.ภ.*.....ประธานกรรมการสอบ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์)

.....*ว.ภ.ภ.*.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร)

.....*ว.ภ.ภ.*.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ รัชนิกร บุญหลง)

.....*ว.ภ.ภ.*.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงพร นพคุณ)

กฤษฎี พิทักษ์ชัยธรรม : ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ (RELATIONSHIP BETWEEN INDUSTRIAL EXPANSION AND URBANIZATION OF SAMUT PRAKAN MUNICIPALITY)

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ การเติบโตของเมืองและปัจจัยที่มีต่อการเติบโตของเมือง พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ โดยมีสมมุติฐานของการวิจัยที่ว่า "การขยายตัวของอุตสาหกรรมการผลิตน่าจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะความเป็นเมือง และส่งผลให้ระดับความเป็นเมืองสูงขึ้น"

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวแปรเกี่ยวกับการอุตสาหกรรม 3 ตัวแปร และตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะของเมือง 17 ตัวแปร วิธีการทางสถิติที่นำมาใช้คือ การหาค่าเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลต่อเนื่องในระยะ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 - พ.ศ. 2529 เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

จากการศึกษาพบว่า ระดับความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการมีระดับความเป็นเมืองสูง โดยมีค่าเฉลี่ยตลอด 5 ปี เท่ากับร้อยละ 9.8 อุตสาหกรรมการผลิตทำให้เมืองขยายตัวในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านธุรกิจการค้า การลงทุน การบริการ ที่พักอาศัย และการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมือง พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูง โดยเฉพาะระหว่างจำนวนคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมกับจำนวนธนาคาร (0.879) และระหว่างจำนวนเงินลงทุนอุตสาหกรรมกับจำนวนบ้าน (0.979) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมื่อมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ค่าระดับความเป็นเมืองจะสูงขึ้นด้วย

ภาควิชา ..... ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ..... ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2532 .....

ลายมือชื่อนิติ ..... *[Signature]*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... *[Signature]*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

KRISANEE PITAKCHAITHUM : RELATIONSHIP BETWEEN INDUSTRIAL EXPANSION AND URBANIZATION OF SAMUT PRAKAN MUNICIPALITY. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. CHATCHAI PONGPRAYOON, Ph.D. 110 pp.

The purpose of this research is to study the level of urbanization of Samut Prakan municipality, urban growth factors affecting upon urban growth and the analysis of relationship between industrial expansion and urbanization of Samut Prakan municipality. The hypothesis of the research is that "Manufacturing Industry may be directly related to urbanization and push higher level of urbanization"

The analysis consists of 2 variable groups : 3 industrial variables and 17 urban variables (20 variables) and the techniques used are arithmetic mean and Pearson Product Moment Correlation Coefficient. The variables used cover five-year period from 1982 to 1986 in accordance with policies in the Fifth Five-Year Plan.

This analysis found that the level of urbanization of Samut Prakan municipality shows high level of growth during 5-year period at 9.8 percent. Manufacturing encouraged urban growth in commercial business, financial investment, service centers, housing and industrial land-uses. From the analysis of relationship between industrial expansion and urbanization, it is found that high level of correlation coefficient exists between manufacturing workers and the banking activity (0.879) and between the capital investment and housing numbers (0.979) at the level of significant .05. Evidently the industrial expansion directly affected upon the level of urbanization.

ภาควิชา ..... ภูมิศาสตร์ .....
สาขาวิชา ..... ภูมิศาสตร์ .....
ปีการศึกษา ..... 2532 .....

ลายมือชื่อนิสิต กฤษณา พิทักษ์ธรรม

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ช.ช.ช.ช.

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากท่าน
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณา
แนะนำ ตรวจสอบ และให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ
อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบุณย์สินธ์ ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ รัชนีกร บุญ-หลง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงพร นพคุณ ที่ได้ให้
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ
ดร.มลิินทร์ สำเภาเงิน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริชัย พงศ์วิชัย ที่ได้ให้ความรู้และ
คำแนะนำด้านสถิติและคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ คุณฉัตรระอ อ่อนละมูล คุณลัดดา เหลืองวัฒนากิจ และ
คุณวัลภาภรณ์ เกิดเกตุ ที่มีส่วนช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะคุณประเวศ
วงษ์เฉลียง ที่เป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณ คุณสุมาลี ปานสกุล
ที่ได้ช่วยสละเวลาในการพิมพ์วิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายนี้หากวิทยานิพนธ์นี้พึงจะมีประโยชน์ ขออุทิศเป็นกุศลแก่ คุณพ่อ คุณแม่
ผู้ล่วงลับไปแล้ว

กฤษณี พิทักษ์ชัยธรรม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	๓
สารบัญแผนที่.....	๔

บทที่

1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมุติฐาน.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.6 แหล่งที่มาของข้อมูลและลักษณะข้อมูล.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.8 นิยามศัพท์.....	8
1.9 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	9
2. แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวความคิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะ ความเป็นเมือง.....	10

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.2	ทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งและรูปแบบ ของการอุตสาหกรรม.....	14
2.2.1	ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง อุตสาหกรรม.....	14
2.2.2	แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการอุตสาหกรรม..	18
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.3.1	งานวิจัยในประเทศ.....	22
2.3.2	งานวิจัยในต่างประเทศ.....	27
3.	พื้นที่ศึกษา.....	30
3.1	ลักษณะทั่วไปของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ.....	30
3.1.1	ประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ	30
3.1.2	สภาพทั่วไปและทำเลที่ตั้ง.....	32
3.1.3	สภาพภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ และ การอุตสาหกรรม.....	37
3.1.4	การคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ..	37
3.1.5	ประชากรการพาณิชย์กรรมและอาชีพหลัก.....	40
3.2	ลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ....	42
3.2.1	ประชากร.....	42
3.2.2	โครงสร้างเศรษฐกิจ.....	44
3.2.3	ลักษณะการค้าและพาณิชย์กรรม.....	47
3.2.4	การเงินและการคลัง.....	47
3.2.5	การบริการสังคม.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.6 สาธารณูปโภคและบริการคมนาคมขนส่ง.....	48
3.2.7 ลักษณะที่อยู่อาศัย.....	49
3.3 ลักษณะทางอุตสาหกรรม.....	49
4. วิธีวิเคราะห์และอภิปรายผล.....	51
4.1 ระดับความเป็นเมือง.....	51
4.2 การศึกษาการเติบโตของเมืองและปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการเติบโตของเมือง.....	55
4.2.1 ลักษณะการใช้ที่ดินโดยทั่วไป.....	55
4.2.2 รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม.....	59
4.2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	61
4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของ อุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมือง.....	72
4.3.1 ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	72
4.3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร.....	73
4.3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์อภิปรายผล.....	74
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	80
5.1 ผลการวิจัย.....	81
5.1.1 ระดับความเป็นเมือง.....	81
5.1.2 การศึกษาการเติบโตของเมืองและปัจจัยที่มีผล ต่อการเติบโตของเมือง.....	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.1.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัว ของการอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมือง...	83
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม.....	85
ภาคผนวก.....	90
ประวัติผู้เขียน.....	110

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 พื้นที่ ประชากร และการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดและเทศบาล เมืองสมุทรปราการ พ.ศ.2525 - 2529.....	43
3.2 มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดแต่ละสาขาการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2523.....	45
3.3 สัดส่วนของสาขาการผลิตในผลิตภัณฑ์จังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2523.....	46
4.1 ระดับความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ.....	54
4.2 เปรียบเทียบการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในเทศบาลเมือง สมุทรปราการ พ.ศ.2529.....	58
4.3 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี พ.ศ.2525 - 2529.....	62
4.4 การเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินลงทุนอุตสาหกรรม ปี พ.ศ.2525 - 2529.....	65
4.5 จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้า ปี พ.ศ.2525 - 2529.....	67
4.6 รายได้จริงของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ปี พ.ศ.2525 - 2529.....	69
4.7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับ ลักษณะความเป็นเมืองในช่วงเวลา 5 ปี.....	79

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

2.1 รูปแบบทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรม..... 20

สารบัญแผนที่

แผนที่		หน้า
1	ที่ตั้งจังหวัดสมุทรปราการ.....	34
2	ลักษณะภูมิประเทศ.....	35
3	เขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ.....	36
4	เส้นทางการคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ....	39
5	การแจกกระจายจำนวนประชากรในเขตเทศบาล เมืองสมุทรปราการ พ.ศ.2526.....	41
6	การใช้ที่ดินปัจจุบันในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ปี พ.ศ.2529.....	57
7	การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลเมือง สมุทรปราการ.....	60